
ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 658.155

JEL classification: M41

DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2019.04.029>

Марина ПАТАРІДЗЕ-ВИШИНСЬКА,
здобувач, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
Героїв Оборони, 10, Київ, Україна 03127
E-mail: marina1071977@gmail.com

ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Патарідзе-Вишинська М. Оцінювання стану фінансової безпеки суб'єктів аграрного підприємництва. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2019. Вип. 4. С. 29–41. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2019.04.029>

Pataridze-Vyshynska M. (2019). Otsiniuvannia stanu finansovoi bezpeky subiektiv ahramnoho pidpriemnytstva [Current status of agricultural enterprise financial security]. *The Herald of Ternopil National Economic University*, Vol. 4. P. 29–41. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2019.04.029>

Анотація

Вступ. Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю вітчизняної національної економіки, яка є стрижнем продовольчої безпеки нашої держави. Наявність ризиків і загроз спричиняє небезпеку для суб'єкта господарювання. У цьому контексті слід вказати на хиткість стану безпеки, оскільки ризик виникнення загроз практично неможливо виключити, якщо суб'єкт прагне динамічного розвитку, однак можна мінімізувати їх вплив шляхом планування і розробки стратегії безпеки. Дослідження спрямовано на оцінювання стану фінансової безпеки аграрних підприємств України, окреслення загроз на макро-, мезо- та мікрорівнях економіки з метою формування заходів мінімізації таких загроз. З огляду на це, обрана тема дослідження є актуальною та заслуговує на увагу дослідників.

Методи. У дослідженні було використано загальнофілософські та спеціальні методи: аналіз і синтез (для виявлення сучасного стану фінансової безпеки аграрних підприємств), наукова абстракція та історичний (для окреслення проблем, досліджуваних вченими та тих, що виникають на практиці), групування, табличний, арифметичний (для розрахунку основних показників діяльності сільськогосподарських підприємств) тощо.

© Марина Патарідзе-Вишинська, 2019.

Результати. Сільськогосподарська галузь має низку факторів, які позитивно впливають на фінансову безпеку підприємств галузі, але найбільша частка припадає все ж таки на фактори, що сприяють виникненню загроз фінансовій безпеці як на макро-, так і на мікрорівні економіки. Так, у 2019 р. на фінансову безпеку позитивно вплинуло зростання експорту сільськогосподарської продукції, збільшення видатків для аграрних підприємств та напрямів підтримки. Проте все ще є невирішеними та погіршують своє становище екологічні проблеми. Виявлено необхідність перегляду державної підтримки аграріїв. Більшість сільськогосподарських підприємств не мають достатньої кількості власних ресурсів і кредитоспроможності для інноваційного розвитку.

Висновки. Для забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств необхідне ефективне управління наявними ресурсами, здатними забезпечити процес розширеного відтворення, забезпечення фінансової стійкості за збереження навколишнього середовища, оновлення складу основних виробничих засобів, залучення та підготовка кваліфікованих кадрів, підвищення конкурентоспроможності виробленої сільськогосподарської продукції, розширення ринків збуту.

Перспективи. Подальшого дослідження потребують заходи мінімізації виявлених загроз фінансовій безпеці сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: загрози фінансовій безпеці; розвиток аграрних підприємств; показники діяльності аграрних підприємств; оцінювання фінансової безпеки; фінансовий стан аграрних підприємств

Рис.: 1, табл.:4, бібл.: 17

Abstract

Marina PATARIDZE-VYSHYNSKA

CURRENT STATUS OF AGRICULTURAL ENTERPRISE FINANCIAL SECURITY

Introduction. *The agrarian sector is an important strategic branch of the national economy that ensures food security and food independence of our country. The presence of risks and threats pose a risk to the entity. In this context, the relative importance of security should be emphasized, since the possibility of threats and their suddenness can hardly be ruled out if the subject seeks dynamic development, but can minimize their impact by planning and developing a security strategy. The study is aimed at assessing the financial security of Ukrainian agricultural enterprises, outlining threats at the macro and micro levels of the economy in order to formulate measures to minimize such threats.*

Methods. *Such general philosophical and special methods as analysis, synthesis, scientific abstraction, historical, grouping, tabular, and arithmetic were used in the study.*

Results. *The agricultural industry has a number of factors that have a positive impact on its financial security, but most of them affect the financial security of both macro and micro-level economies. For example, in 2019, agricultural exports, agricultural expenditures and support lines increased positively. However, environmental issues remain unresolved and exacerbate their situation. The need to review the state's support for farmers was identified. Most agricultural enterprises do not have sufficient own resources and credit for innovative development.*

Conclusions. *Ensuring of the economic security of agricultural enterprises requires effective management of available resources, which are capable to ensure the process of extended reproduction. Moreover, it is vital to ensure financial sustainability while preserving the environment, update the composition of fixed production facilities, attract and train qualified personnel, improve the competitiveness of agricultural products, and expand distribution channels.*

Prospects. *Further research is needed by the measures of minimization of the educed threats to financial safety of agricultural enterprises.*

Keywords: *financial security threats; development of agricultural enterprises; performance indicators of agricultural enterprises; financial security assessment; financial condition of agricultural enterprises*

Fig.: 1, tabl.: 4, bibl.: 17.

Вступ. Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю вітчизняної національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави. Він формує 16–17% валового внутрішнього продукту [1]. В Україні сільське господарство знаходиться у складному становищі, оскільки зазнає впливу перманентних загроз різного генезу.

Наявність ризиків і загроз спричиняють небезпеку для суб'єкта господарювання, а відповідно їх відсутність формує відносно безпечне середовище функціонування. Безпека, зокрема, – це відсутність загрози, її попередження, надійність і збереження «статус-кво» підприємства, стан, за якого не загрожують небезпечні процеси і явища, не заподіюється й не може бути заподіяна шкода певним інтересам та цінностям виробничої діяльності [2, с. 56].

У цьому контексті слід підкреслити відносність стану безпеки, оскільки можливість загроз та їх раптовість майже неможливо вилучити, якщо суб'єкт прагне динамічного розвитку, однак можна мінімізувати їх вплив шляхом планування та розробки стратегії безпеки.

Короткий огляд літератури. Як зазначає переважна більшість дослідників [3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10], аграрні підприємства переживають складні кризові часи і їх стан постійно погіршується. Нестабільність соціально-економічної ситуації, низький рівень концентрації капіталу в аграрній сфері, диспаритет цін між сільськогосподарською продукцією і продукцією промисловості та його наслідки зумовили хронічний стан загрози фінансовій безпеці підприємств аграрного виробництва.

Метою дослідження є оцінювання стану фінансової безпеки аграрних підприємств України, окреслення загроз на макро- та мікрорівнях економіки з метою формування заходів мінімізації таких загроз.

Основні результати дослідження. На фінансову безпеку підприємств аграрної сфери економіки України впливає низка позитивних та негативних чинників. Серед них можна виокремити політичні, економічні, екологічні, соціальні та інші. Вектор їх дії не завжди сприяє покращенню становища сільгоспвиробників та залежить від політики уряду, ринкових зрушень, впливу погодно-кліматичних факторів та інших. У табл. 1 наведено фактори, які позитивно та негативно впливають на фінансову безпеку аграрних підприємств як на макрорівні, так і на мікрорівні.

Фактори впливу на фінансову безпеку аграрних підприємств

Фактори, що позитивно впливають на фінансову безпеку аграрних підприємств	Фактори, що негативно впливають на фінансову безпеку аграрних підприємств
макрорівень	
величезний потенціал України в аграрній сфері; зростання експорту; державна підтримка розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації; зростання попиту на нішеву фермерську продукцію; збільшення видатків державної підтримки на розвиток підприємств АПК; розширення переліку української техніки та обладнання для агропромислового комплексу, вартість яких частково компенсують із державного бюджету	природно-кліматичні умови; невизнання українських фітосанітарних сертифікатів, неповне приєднання України до Схем сортової сертифікації Організації економічного співробітництва та розвитку, низька якість української продукції порівняно з країнами ЄС, тощо; неефективність програми державної підтримки сільгоспвиробників; малі розміри державної підтримки; аграрії знаходяться в різних конкурентних умовах з іноземними країнами; потреба в перегляді умов державної підтримки, спрощенні порядку отримання дотацій та іншої допомоги; проблеми з екологічним станом земель; великий обсяг товарів, що спрямовується на експорт, та спустошує український ринок
мікрорівень	
наявність інноваційних розробок в аграрній сфері	недбале використання земель, що призводить до їх занепаду; значна вартість інновацій; зниження рентабельності підприємств; неефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованостями

Джерело. Розроблено автором.

Україна – це країна, яка має великий потенціал для розвитку сільського господарства, оскільки має родючі ґрунти та сприятливі погодні умови. Здавалося б, з такими можливостями країна могла б мати високий рівень економіки, але цього немає. У 2019 р. простежується зростання експорту, що є фактором, який позитивно впливає на фінансову безпеку аграрного підприємства. У січні-травні 2019 р. експорт товарів становив 20,9 млрд дол. США. Це майже на 1,5 млрд дол. більше порівняно із січнем-травнем 2018 р., і на 3,6 млрд – порівняно з тим самим періодом у 2017 р. Порівняно з минулим роком, зросли поставки з України продукції рослинництва – на 32%, або 1,3 млрд дол. Зокрема, значно більше наша держава вже продає кукурудзи. Українськими товарами, які користуються найбільшим попитом на ринках світу, нині є зернові та олія. Значно відстають за кількістю, але теж добре експортуються – м'ясо і молоко (рис. 1)

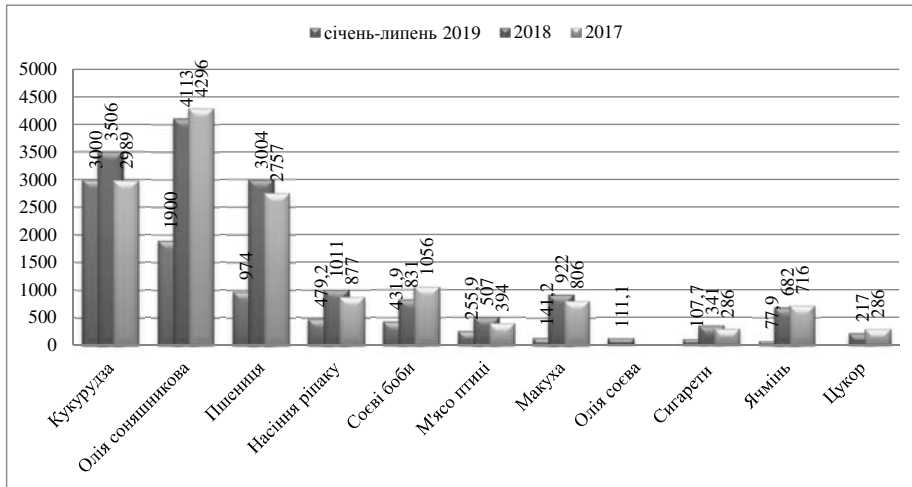

Рис. 1. Головні експортні позиції за 2017–2019 рр., млн дол.

Джерело. Розроблено на основі [11, 12, 13].

Хоча в країні зростає експорт зернових культур, проте негативним фактором фінансової безпеки є те, що вирощуються найбільше ті культури, які погіршують стан земель, що вимагає додаткових витрат на їх відновлення.

Обсяги реалізації основної сільськогосподарської продукції у першій половині 2019 р. та ціни на неї наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Обсяги та середні ціни продукції сільського господарства, реалізованої у січні-липні 2019 р.

Назва продукції	Реалізовано		Середні ціни реалізації	
	Кількість, тис. т	Відносно відхилення до відповідного періоду 2018 р., %	Ціна за одиницю, грн/т (грн/тис. шт.)	Відносно відхилення до відповідного періоду 2018 р., %
Культури зернові та зернобобові	20809,5	128,1	4197,5	97,2
з них				
пшениця	5903,2	94,9	4386,3	101,8
кукурудза на зерно	12988,2	158,3	4077,5	95,5
ячмінь	1460,6	115,5	4085,2	92,4
жито	53,6	60,0	4212,7	138,3
Насіння культур олійних	6960,9	129,4	8998,8	90,6
з них				
боби сої	1752,5	158,4	8543,6	82,1
насіння ріпаку й кользи	1319,8	105,7	9544,2	97,1
насіння соняшнику	3870,6	128,7	8985,9	91,9
Картопля	104,5	84,4	5492,6	134,2
Культури овочеві	154,6	83,0	14033,6	127,7
Культури баштанні продовольчі	1,0	142,1	6391,3	124,6
Культури плодові та ягідні	115,1	142,4	7091,7	56,8

продовження таблиці 2

Тварини сільськогосподарські живі	529,5	97,3	33089,5	101,0
з них				
велика рогата худоба	95,1	110,4	28910,3	92,6
свині	245,3	110,4	36072,0	92,8
птиця свійська (без добових курчат)	187,6	79,9	31151,6	113,3
Вовна овець і кіз, т	71,7	60,1	25813,7	104,6
Молоко від сільськогосподарських тварин усіх видів, сире	1509,4	97,0	7902,2	105,6
Яйця птиці свійської в шкаралупі свіжі (без яєць на інкубацію), млн шт.	4833,9	125,5	1195,2	80,0
Цукор білий кристалічний буряковий	439,1	89,4	9144,6	97,3

Джерело. Наведено за [14].

Дані табл. 2 підтверджують факт зростання обсягів реалізації кукурудзи та зерна, що є головною експортною позицією України та становить 12988,2 тис. т. Також спостерігається зростання цієї позиції порівняно з попереднім роком на 158,3%, що є одним з найбільших зрушень і пов'язано з високою врожайністю кукурудзи, що була рекордною, а саме – 35 млн т, яка спричинена сприятливими погодними умовами. Щодо ціни, то ми простежуємо її зниження порівняно з попереднім роком на 4,5% через перенасичення ринку цією культурою та через конкуренцію, оскільки цього року гарна врожайність кукурудзи спостерігається не тільки в Україні. Другу позицію в таблиці займає реалізація пшениці, що становить 5903,20 тис. т, проте порівняно з попереднім роком її обсяги реалізації зменшилися на 5,1%. Лідируючі позиції в зростанні ціни займають жито (+38,3%) порівняно з попереднім роком та картопля (+34,2%). Зниження ціни простежується на плодів та ягідні культури, що становить 56,8% від ціни попереднього року, та яйця, що становить 80%.

Водночас, зростання експорту української сільськогосподарської продукції спустошує внутрішній ринок. Так, у 2019 р. значно зросла вартість цибулі (у 2,9 разу порівняно з червнем 2018 р.). Це було спричинене тим, що великий обсяг цибулі був експортований, що спустошило український ринок та змусило імпортувати її з Казахстану за європейською ціною, що перевищило попередню на 200% [15]. Це приклад того, як фактор позитивного впливу за певних умов може перетворитися у негативний.

Фактором негативного впливу на фінансову безпеку сільськогосподарських підприємств є природно-кліматичні умови, від яких значно залежить ця галузь. Вказаний фактор зумовлює виникнення таких загроз: неправильність підбору розміщення майбутніх посівних площ з урахуванням їх кліматичних умов, оскільки по всій території України вони різні; глобальне потепління, що змушує розробляти майбутній хід дій у разі зміни кліматичних умов. Уникнути негативного впливу даного фактору можливо шляхом розвитку тих галузей, які менше залежать від погодних умов, що дасть змогу надалі уникнути погіршення фінансово-економічного стану сільськогосподарського підприємства через втрату доходів від основного виробництва.

Інноваційна активність сільськогосподарських підприємств України незначна, що зумовлено відсутністю вільних грошових коштів для впровадження інноваційних технологій і є однією із загроз фінансовій безпеці.

Україна може стати провідним експортером насіння зернових, проте на заваді цьому стоїть низка чинників, які є загрозами фінансовій безпеці підприємства: невизнання українських фітосанітарних сертифікатів, неповне приєднання України до Схем сортової сертифікації Організації економічного співробітництва та розвитку, нижча якість українського насіння порівняно з країнами ЄС і США.

У 2019 р. Уряд все ще фокусується на підтримці розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації. Так, державна фінансова підтримка фермерства збережена та вдосконалена за основними минулорічними напрямками, а також доповнена новими. Стан фінансування програм підтримки АПК у 2019 р. наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Стан фінансування державної підтримки розвитку підприємств АПК у 2017–2019 рр. за рахунок загального фонду державного бюджету (млн грн)

Програма/напрямок	Передбачено на 2019 р.	Перераховано отримувачам (02.08.2019)	Передбачено на 2018 р.	Передбачено на 2017 р.	Відносне відхилення	
					2019 року від 2018	2019 року від 2017
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	127,16	64,12	266,00	294,90	-52,20	-56,88
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	800,00	68,55	210,00	–	280,95	–
Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	400,00	0,0	400,00	115,60	–	246,02
Надання кредитів фермерським господарствам	200,00	0,0	–	25,00	–	700,00
Державна підтримка галузі тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва)	3500,00	1030,45	2401,00	11,60	45,77	У 300 разів
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників	881,79	261,10	955,00	1021,40	-7,67	-13,67
Загалом	5908,95	1424,22	4232,00	1468,50	39,63	302,38

Джерело. Наведено за [16].

Отже, простежується позитивне зрушення фінансування в частині збільшення видатків державної підтримки розвитку підприємств АПК у 2019–2017 рр. за рахунок

загального фонду державного бюджету. У 2019 р. порівняно з 2018 р. величина видатків збільшилася на 39,63%, а порівняно з 2017 р. зросла на 302,38%. Тобто є позитивні зрушення у державній підтримці аграрної сфери, що посилює фінансову безпеку підприємств. Про це свідчить розширення напрямів підтримки, а саме: у 2019 р. уряд частково відшкодував вартість будівництва сільськогосподарських підприємств, що становить 30% від вартості об'єкта. Також відбулося розширення переліку української техніки й обладнання для агропромислового комплексу, вартість яких частково компенсують із державного бюджету.

Проте щороку українські аграрії стикаються з неефективністю програми державної підтримки сільгоспвиробників: складні механізми для отримання коштів, через що вони залишаються невикористаними повністю. Одним із шляхів подолання вказаної загрози фінансовій безпеці є перегляд системи державної підтримки уряду, спрощення умов отримання дотацій та іншої допомоги.

Однією з глобальних загроз фінансовій безпеці сільськогосподарських підприємств є проблеми з екологічним станом навколишнього середовища і земельних ресурсів зокрема. Українські чорноземи знаходяться у катастрофічному стані, майже 80% ґрунтів в нашій країні мають активні процеси водної та вітрової ерозії. За інформацією Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (англ. Food and Agriculture Organization, FAO), площа деградованих або непродуктивних сільськогосподарських земель в Україні перевищує 6,5 млн га або понад 20% сільськогосподарських угідь. Через ерозію втрачається від 300 до 600 млн т ґрунту. Залежно від рівня деградації врожайність культур може зменшуватися на 50%, тож втрати виробництва оцінюються у понад 20 млн грн на рік [17].

Незважаючи на загрозовий масштаб проблеми, нині держава не займається її подоланням – в Україні поки що немає комплексних урядових програм з вирішення цього питання. Сектор бізнесу також не зацікавлений в інвестуванні коштів у відновлення ґрунтів, що перетворює проблему у глобальну загрозу, яка вимагає негайної реакції.

Для виявлення позитивних і негативних фінансових показників діяльності підприємств, які є важливими під час оцінювання рівня фінансової безпеки, вибірково проаналізовано 14 підприємств (приватних та публічних акціонерних товариств) з 4-х сільськогосподарських сфер за 2015–2017 рр., а саме: вирощування однорічних і дворічних культур (вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур та насіння олійних культур), вирощування багаторічних культур (винограду, зерняткових і кісточкових фруктів), рибного господарства, тваринництва (табл. 4).

Таблиця 4

Основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств за 2017–2018 рр.

Назва підприємства	Показники																			
	Заловнена сума засобів підприємства, тис. грн		Коефіцієнт зносу основних засобів		Коефіцієнт покриття		Коефіцієнт фінансової стійкості		Коефіцієнт оборотності активів		Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні		Тривалість обороту кредиторської заборгованості, дні		Обсяг реалізації, тис. грн		Чистий прибуток, тис. грн		Рентабельність підприємства, %	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
ПрАТ «Зернопродукт МХП»	6103	6373	24,74	29,1	7,17	11,31	8,95	14,54	0,59	0,53	261	236	17	-93	3576512	3360523	956374	612765	15,67	9,05
ПрАТ «Продовольча компанія «Поділля»»	2784	2327	39,7	42,7	5,5	8,42	5,38	8,8	0,62	0,36	133	5	73	22	1724474	610944	213803	133227	7,68	6,28
ПрАТ «Райзмаксимко»	18795	21552	39,24	29,84	1,85	1,59	0,78	0,8	0,27	0,03	973	1460	679	1053	5038138	1836086	22054	-689486	0,12	-4,33
ПАТ «Южний»	42	56	41,06	36,48	2,85	4,91	3,76	6,56	1,05	1,4	145	176	72	-117	44342	68817	19378	37894	46,05	89,05
ПрАТ «Кам'янський»	145	151	74,15	77,06	2,36	2,67	5,37	6,86	0,27	0,27	189	133	197	207	39069	41110	5943	5689	4,1	3,75
ПрАТ «Сад України»	19	23	50,19	36,8	17,24	-51,18	29,56	-79,53	0,93	0,97	53	45	13	23	17975	22734	3982	5807	20,62	26,67
ПАТ «Дружба-ВМ»	172	203	27,1	28,29	13,51	19,97	36	49,4	0,38	0,36	46	46	25	12	65849	75170	32321	47327	18,82	25,33
ПрАТ «Чорноморська перлина»	418	451	48,35	37,35	3,89	3,21	3,24	2,4	0,12	0,08	2000	2200	655	881	51991	40756	10022	211	2,4	-0,35
ПрАТ «Черкасирибгосп»	22	20	70,14	71,85	2,36	2,51	1,96	2,08	0,59	0,37	11	8	205	253	13153	6868	-908	-233	0	6,59
ПрАТ «Львівський обласний виробничий рибний комбінат»	35	36	62,77	61,52	5,54	7,45	0,53	0,34	0,34	0,36	50	-76	145	59	11837	12679	-2120	-4096	-6,09	-11,76
ПрАТ «Більшівці-Риб»»	26	38	31,03	15,55	7,94	11,55	2,5	1,82	1,08	0,55	47	64	24	17	28072	34181	8238	12443	31,58	33,67
ПрАТ «Миронівська птахозавбрика»	11001	7319	1,13	-30,71	2,6	3,75	0,86	1,45	0,75	1	379	126	166	-136	8276880	9236015	1793581	2654247	16,3	26,25
ПАТ «Агрохолдинг Авангард»	21287	18171	20,23	21,86	0,17	0,03	0,4	0,48	0,17	0,21	238	-69	1500	1000	3520633	3880250	182378	850482	0,86	3,71
ПрАТ «Срібля-лідер»	4545	3845	18,04	17,98	2,27	3,17	1,32	2,15	0,68	0,93	324	38	162	-156	3083041	3934285	655654	1099767	14,43	24,83

Джерело. Розроблено за результатами досліджень автора.

Згідно з даними табл. 4, сильною стороною, яка підтримує фінансову безпеку сільськогосподарських підприємств, є вартість оборотних активів, що вдвічі і більше вища за суму поточних зобов'язань (у 2018 р. у 12 з 14 проаналізованих підприємств), та тенденція до покращення зазначеного показника. Це характеризує високу ліквідність підприємств за аналізований період.

Водночас низка показників характеризують наявність загрози фінансовій безпеці сільськогосподарських підприємств: тривалість обороту активів підприємств у середньому у 2018 р. становила 767 днів, що на 42 дні більше, ніж у 2017 р., тобто ефективність використання активів невисока і має тенденцію до погіршення. Тривалість погашення дебіторської заборгованості в середньому становить відповідно за роками 304 та 300 днів, що характеризує значне відволікання засобів підприємства з основної діяльності у розрахунки та спричиняє скорочення обсягів діяльності. Тривалість погашення кредиторської заборгованості в середньому становить відповідно за роками 246 та 204 дні, що свідчить про прострочення частини платежів і необхідність сплати пені, яка є непродуктивними витратами підприємства та погіршує його фінансовий стан. Рентабельність більшості підприємств доволі низька, що робить такі підприємства інвестиційно непривабливими, некредитоспроможними.

Висновки. Отже, сільськогосподарська галузь має низку факторів, які позитивно впливають на фінансову безпеку підприємств галузі, але найбільша частка припадає все ж таки на фактори, що становлять загрози фінансовій безпеці як на макро-, так і на мезо- та мікрорівні економіки. Так, у 2019 р. позитивним було зростання експорту багатьох сільськогосподарських товарів, збільшення видатків для аграрних підприємств та напрямів підтримки. Проте все ще є невирішеними та ускладнюються екологічні проблеми, зокрема ті, які пов'язані з ґрунтами, водоймами, що відіграють величезну роль в аналізованій галузі. Виявлено необхідність перегляду державної підтримки аграріїв. І хоча Україна має потужний аграрний потенціал, є ймовірність його повної втрати через недбалість підприємців, небажання вкладати кошти у відновлення та покращення природних ресурсів, вирішення серйозних екологічних проблем, розв'язання яких надалі сприятиме ефективному розвитку сільського господарства незалежної України.

Більшості сільськогосподарських підприємств не вистачає власних ресурсів і можливості користуватися кредитами, що суттєво знижує рівень технічного оснащення та інноваційного розвитку.

Для забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств на мікроекономічному рівні необхідне ефективне управління наявними ресурсами, що можуть підтримувати процес розширеного відтворення, забезпечення фінансової стійкості за збереження навколишнього природного середовища, оновлення складу основних виробничих засобів, залучення та підготовку кваліфікованих кадрів, підвищення конкурентоспроможності виробленої сільськогосподарської продукції, розширення ринків збуту.

Перспективи подальших розвідок. Подальшого дослідження потребують заходи мінімізації виявлених загроз фінансовій безпеці сільськогосподарських підприємств.

Література

1. Мельник Ю. Ф., Саблук П. Т. Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку. *Економіка АПК*. 2009. № 1. С. 7.
2. Лановенко І. І. Кримінологічна складова фахової підготовки спеціалістів з безпеки підприємств. *Проблеми громадської безпеки, євроінтеграції та безпеки бізнесу в умовах військового протистояння* : зб. наук. праць науково-практичної конференції; м. Київ, 16 груд. 2014 р., Європейський ун-т / редкол. : О. І. Тимошенко (голова) та ін. Київ : Вид-во Європейського ун-ту, 2014. 93 с.
3. Кошель С. Л. Реалії вітчизняного тваринництва та перспективи інноваційного розвитку галузі. URL: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.2/150.pdf>.
4. Барилевич О. М. Тваринництво: стан галузі та перспективи відродження. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/18.pdf>.
5. Пуцентейло П. Р. Особливості функціонування галузі м'ясного скотарства в умовах кризи. *Зб. наук. праць Таврійського державного агротехнологічного університету (ек. науки)* / за ред. В. А. Рудьєва. – Москва : 2010. № 2 (10). 446 с.
6. Кухар О. Г. Сучасні тенденції розвитку тваринництва в Україні. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2267>.
7. Петруша Е. З., Науменко О. А., Бойко І. Г. Стан та основні напрямки розвитку тваринництва України. *Вісник ХНТУСГ*. 2010. Вип. 95. С. 1–5.
8. Рудич О. О. Сучасний стан та тенденції формування сировинної бази м'ясопереробних підприємств. *Вісник аграрної науки*. 2010. № 6. С. 79–81.
9. Сус Л. В. Формування механізму державного регулювання галузі тваринництва. Дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук, спец. 08.00.04. URL: http://www.znau.edu.ua/images/data2/nauka_innovation/specializovana_vchena_rada/d_14_083_02/sus/Дисертація_Сус_Л.В.pdf.
10. Ксьонжик І. В. Тваринництво: розвиток та перспективи залучення фінансових ресурсів. *Облік і фінанси АПК*. 2012. № 2. С. 93–95.
11. Топ-10 товарів аграрного експорту та імпорту у 2017 році. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/top-10-tovariv-agrarnogo-eksportu-ta-importu-u-2017-roci> (дата звернення 12.06.2019 р.).
12. Основні показники зовнішньої торгівлі України. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini (дата звернення 22.08.2019 р.).
13. Які продукти Україна найбільше експортує: інфографіка. URL: https://24tv.ua/yaki_produkty_ukrayina_naybilshe_eksportuye_infografika_n1185986 (дата звернення 20.08.2019 р.).
14. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
15. Червнева спека і липневий холод: як погода вплине на ціну овочів. URL: https://24tv.ua/chervneva_speka_i_lipneviy_holod_yak_pogoda_vpline_na_tsinu_ovochiv_n1177896 (дата звернення 28.08.2019 р.).

16. Стан фінансування програм підтримки АПК у 2019 році. URL: <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/stan-finansuvannya-program-pidtrimki-apk-u-2019-roci->.
17. Катастрофічний стан: чому в Україні скоро не буде де вирощувати хліб. URL: <https://agronews.ua/node/99935>.

References

1. Melnyk, Yu. F., Sabluk, P. T. (2009) Ahropromyslove vyrobnytstvo Ukrainy: uroky 2008 roku i shliakhy zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku [Agroindustrial production of Ukraine: lessons of 2008 and ways of providing innovative development]. *Ekonomika APK – Economy APK*. #1. S. 7. [in Ukrainian].
2. Lanovenko, I. I. (2014) Kryminolohichna skladova fakhovoi pidgotovky spetsialistiv z bezpeky pidpriemstv [Criminological component of professional training of enterprise security specialists]. *Problemy hromadskoi bezpeky, yevrointehratsii ta bezpeky biznesu v umovakh viiskovoho protystoiannia – Problems of public security, European integration and business security in conditions of military confrontation*: zb. nauk. prats naukovopraktychnoi konferentsii; m. Kyiv, 16 hrudnia 2014 r., Yevropeyskyi un-t / Redkol.: O. I. Tymoshenko (holova) ta in. K.: Vyd-vo Yevropeiskoho un-tu. 93 s. [in Ukrainian].
3. Koshel, S. L. Realii vitchyznianoho tvarynnytstva ta perspektyvy innovatsiinoho rozvytku haluzi [Realities of domestic animal husbandry and prospects for innovative development of the industry]. URL: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.2/150.pdf> [in Ukrainian].
4. Barylovych, O. M. Tvarynnytstvo: stan haluzi ta perspektyvy vidrozhennia [Livestock: industry status and prospects for revival]. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/18.pdf> [in Ukrainian].
5. Putsenteilo, P. R. (2010) Osoblyvosti funktsionuvannia haluzi miasnoho skotarstva v umovakh kryzy [Features of functioning of the cattle breeding industry in crisis]. *Zb. nauk. prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu* (ek. nauky). Za red. V. A. Rulieva. – M.: Vyd-vo Melitopolska typohrafiia «Liuks», 2010. № 2 (10). 446 s. [in Ukrainian].
6. Kukhar, O. H. Suchasni tendentsii rozvytku tvarynnytstva v Ukraini [Current trends in animal husbandry development in Ukraine]. *Elektronne naukove fakhove vydannia «Efektyvna ekonomika» – Electronic Scientific Professional Edition «Effective Economics»*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2267> (data zvernennia 15.08.2019 r.) [in Ukrainian].
7. Petrusha, E. Z., Naumenko, O. A., Boiko, I. H. (2010) Stan ta osnovni napriamky rozvytku tvarynnytstva Ukrainy [State and main directions of development of animal husbandry of Ukrain]. *Visnyk KhNTUSH - KhNTUSG Bulletin*. 2010. Vyp. 95. S. 1-5. [in Ukrainian].
8. Rudych, O. O. (2010) Suchasnyi stan ta tendentsii formuvannia syrovynnoi bazy miasopererobnykh pidpriemstv [Current state and tendencies of formation of raw materials base of meat processing enterprises]. *Visnyk ahrarynoi nauky - Bulletin of agrarian science*. 2010. № 6. S. 79-81. [in Ukrainian].

9. Sus, L. V. Formuvannia mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання haluzi tvarynnystva [Formation of the mechanism of state regulation of the livestock industry]. Dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk, spets. 08.00.04. URL: http://www.znau.edu.ua/images/data2/nauka_innovation/specializovana_vchena_rada/d_14_083_02/sus/Dysertatsiia_Sus L.V.pdf (data zvernennia 19.09.2019 r.) [in Ukrainian].
10. Ksonzhyk, I. V. (2012) Tvarynnystvo: rozvytok ta perspektyvy zaluchennia finansovykh resursiv [Livestock breeding: development and prospects of attracting financial resources]. *Oblik i finansy APK - AIC accounting and finance*. 2012. № 2. S. 93-95. [in Ukrainian].
11. Top-10 tovariv aharnoho eksportu ta importu u 2017 rotsi [Agrarian Exports and Imports in 2017]. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/top-10-tovariv-agrarnogo-eksportu-ta-importu-u-2017-roci> (data zvernennia 12.06.2019 r.). [in Ukrainian].
12. Osnovni pokaznyky zovnishnoi torhivli Ukrainy [The main indicators of foreign trade of Ukraine]. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torghivli_ukraini (data zvernennia 22.08.2019 r.) [in Ukrainian].
13. Iaki produkty Ukraina naibilshe eksportuie: infografika [Which products Ukraine exports most: infographics]. URL: https://24tv.ua/yaki_produkty_ukrayina_naybilshe_eksportuye_infografika_n1185986 (data zvernennia 20.08.2019 r.). [in Ukrainian].
14. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (data zvernennia 28.08.2019) [in Ukrainian].
15. Chervneva speka i lypnevyi kholod: yak pohoda vplyne na tsinu ovochiv [June heat and July cold: how the weather will affect the price of vegetables]. URL: https://24tv.ua/chervneva_speka_i_lipnevyy_holod_yak_pogoda_vplyne_na_tsinu_ovochiv_n1177896 (data zvernennia 28.08.2019 r.). [in Ukrainian].
16. Stan finansuvannia prohram pidtrymky APK u 2019 rotsi [The state of financing of agribusiness support programs in 2019]. URL: <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/stan-finansuvannya-program-pidtrimki-apk-u-2019-roci-> (data zvernennia 25. 08. 2019) [in Ukrainian].
17. Katastrofichni stan: chomu v Ukraini skoro ne bude de vyroshchuvaty khlib [Catastrophic condition: why in Ukraine soon there will be no place to grow bread]. URL: <https://agronews.ua/node/99935> (data zvernennia 23.08.2019) [in Ukrainian].

Статтю отримано 12 вересня 2019 р.

Article received September 12, 2019.